

KREDITLARNING INFLYATSIYAGA TA'SIRI

Bo'ronov Jumaboy Ibodovich

buronov-85@mail.ru

<https://doi.org/10.5281/zenodo.13960488>

Annotatsiya. Ushbu maqolada inflyatsiya nimaligi tugrisida, kredit haqida va uning inflyatsiyaga qanaqa ta'sir etishi yoritib berilgan.

Kalit so'zlar. Inflyatsiya, kredit, pul massasi, bank, investitsiya, texnologiyalar, Evropa ittifoqi, AKT.

Inflyatsiya – xarid qobiliyatining bosqichma-bosqich yo'qolishi bo'lib, vaqt o'tishi bilan tovarlar va xizmatlar narxlarining keng miqyosda ko'tarilishida namoyon bo'ladi. Inflyatsiya darajasi tanlangan tovarlar va xizmatlar savatining bir yil davomida o'rtacha narxining oshishi sifatida hisoblanadi. Yuqori inflyatsiya narxlarning tez o'sishini anglatadi, past inflyatsiya esa narxlarning sekinroq o'sishini anglatadi. Inflyatsiyani deflyatsiya bilan solishtirish mumkin, bu narxlar pasayganda va sotib olish qobiliyati oshganida sodir bo'ladi. Pul massasining o'sishi inflyatsiyaning ildizidir, ammo bu iqtisodiyotdagi turli mexanizmlar orqali amalga oshirilishi mumkin. Inflyatsiyaning boshqa sabablari orasida narxlarning ko'tarilishiga olib kelishi mumkin bo'lgan ta'minotdagi qiyinchiliklar va asosiy tovarlarning etishmasligi kiradi. Inflyatsiya sodir bo'lganda, pul o'zining xarid qobiliyatini yo'qotadi. Bu har qanday sektorda yoki butun iqtisodiyotda sodir bo'lishi mumkin. Inflyatsiyani uch turga bo'lish mumkin: talab inflyatsiyasi, xarajatlar inflyatsiyasi va ichki inflyatsiya.

Talab inflyatsiyasi pul va kredit taklifining o'sishi tovar va xizmatlarga bo'lgan umumiy talabni iqtisodiyotning ishlab chiqarish quvvatidan tezroq o'sishini rag'batlantirganda yuzaga keladi. Bu talabni oshiradi va narxlarning oshishiga olib keladi.

Xarajat inflyatsiyasi ishlab chiqarish jarayoniga kirish orqali baholarning oshishi natijasidir. Pul va kredit taklifiga qo'shimchalar tovar yoki boshqa aktiv bozorlariga yo'naltirilsa, barcha turdagi oraliq tovarlar uchun xarajatlar oshadi. Bu, ayniqsa, asosiy tovarlarni etkazib berishda salbiy iqtisodiy zarba bo'lganda yaqqol namoyon bo'ladi.

Ichki inflyatsiya adaptiv kutishlar yoki odamlar hozirgi inflyatsiya darajasi kelajakda davom etishini kutishlari haqidagi g'oya bilan bog'liq. Tovarlarni va xizmatlarni narxi oshgani sayin, odamlar kelajakda shunga o'xshash tezlikda doimiy o'sishni kutishlari mumkin. Shuning uchun ishchilar turmush darajasini saqlab qolish uchun ko'proq xarajatlar yoki ish haqi talab qilishlari mumkin. Ularning ish haqining oshishi mahsulot va xizmatlar narxining oshishiga olib keladi va bu ish haqi va narx spirali davom etadi, chunki bir omil ikkinchisini qo'zg'atadi va aksincha.

Kredit (lot. creditum – qarz, credo – ishonaman, maqullayman) – pul mablag'lari, tovar va xizmatlarni kelishilgan ustama (foiz) to'lab qaytarib berish sharti bilan ma'lum muddatlarga qarzga berish. Qarzga mablag' beruvchi tomon kreditor (davlat, bank, korxona, xususiy shaxs va boshqalar), ssuda oluvchi tomon esa debitor (qarzdor) deyiladi. Kredit atamasi kelajakda qiymati yoki asosiy qarzni to'lash evaziga boshqa tomonga pul summasi qarzga beriladigan kredit vositasi turiga ishora qiladi. Ko'pgina hollarda, qarz beruvchi asosiy qiymatga foizlar yoki moliyaviy to'lovlarni ham qo'shadi, qarz oluvchi asosiy qarzga qo'shimcha ravishda to'lashi kerak. Kredit iqtisodiyotda muhim vazifalarni bajaradi, ularning orasida moliya resurslarini qayta taqsimlash asosiy o'rinda turadi. Kredit yordamida kapitalni bir tarmoqdan

ikkinchisiga, bir mulkdordan boshqasiga oqib o'tishi ta'minlanadi. Shu bilan ishlab chiqarishni kengaytirish, iqtisodiy rivojlanishni jadallashtirish, mablag'larni kapital qo'yishning eng foydali va istiqbolli yo'nalishlarida to'plash imkoniyatlari yuzaga keladi. Kredit resurslarini banklar tomonidan tartibga solish mexanizmlari yordamidapul aylanmasi toraytiriladi yoki kengaytiriladi, to'lovga qobil talabning ko'payishi yoki qisqarishi yuz beradi, bu esa, o'z navbatida, ishlab chiqarish rivojiga rag'bat beradi. Pul massasining o'sishi inflyatsiyaning ildizidir. Mamlakatning pul taklifi pul-kredit organlari tomonidan ko'paytirilishi mumkin. Banklar tomonidan ushlab turilgan past stavkalar va zaxiralar, ehtimol, pastroq stavkalarda qarz olishga bo'lgan talabning oshishiga olib keladi va banklar kreditlash uchun ko'proq pulga ega bo'ladi. Natijada iqtisodiyotda ko'proq pul bo'ladi, bu esa inflyatsiyani keltirib chiqaradigan xarajatlar va tovarlarga talabning oshishiga olib keladi. Inflyatsiya sharoitga qarab kreditorlar yoki qarz oluvchilarga foyda keltirishi mumkin. Inflyatsiya tovarlar va xizmatlar narxining umumiy o'sishi va xarid qobiliyatining pasayishi bilan sodir bo'ladi. Bu qarz oluvchilarga foyda keltirishi mumkin, chunki bu ularga qarzlarni qadrsizlangan pul bilan to'lash imkonini beradi. Biroq, u kreditorlarga ham foyda keltirishi mumkin, chunki u narxlarni oshiradi va kreditga talabni oshiradi. Inflyatsiyaning asosiy qoidasi shundaki, u vaqt o'tishi bilan valyuta qiymatining pasayishiga olib keladi. Boshqacha qilib aytganda, hozirgi naqd pul kelajakdagi naqd puldan qimmatroqdir. Shunday qilib, inflyatsiya qarzdorlarga qarz beruvchilarga dastlab qarz olgan paytdagidan kamroq pul to'lash imkonini beradi. Inflyatsiya haqidagi taxminlarning o'zgarishi kredit mablag'lariga talab va taklifni o'zgartirishi mumkin. Qarz olish va qarz berishning haqiqiy qiymati real foiz stavkasi hisoblanadi. Inflyatsiya darajasi haqidagi taxminlar so'nggi tajribaga asoslanadi, shuning uchun foiz stavkalari haqiqiy inflyatsiya tendentsiyalaridan orqada qoladi.

Xulosa qilib aytadigan bulsak kreditlarning inflyatsiyaga ta'siri juda yuqori. Banklar tomonidan past foizli kreditlarni ortiqcha chiqarilishi inflyatsiya vujudga kelish jarayonini tezlashtiradi.

References:

1. <https://uz.wikipedia.org/wiki/Kredit>
2. <https://www.investopedia.com>
3. <https://www.cnn.com>.
4. <https://www.investopedia.com/terms/i/inflation.asp>
5. <https://www.researchgate>.
6. <https://www.redalyc.org>